

ЮРІЙ ФЕДЬКОВИЧ

ЯК КОЗАМ РОГИ
ВИПРАВЛЯЮТЬ

ФРАНКА В 1 ВІДСЛОНІ,
ВІЛЬНО ЗА ШЕКСПИРОВОЮ ДРАМОЮ:
„ЯК ПУРЯВИХ УГОВКУЮТЬ“

КІЇВ—ЛЯЙПЦІГ'
УКРАЇНСЬКА НАКЛАДНЯ

КОЛОМІЯ
ГАЛИЦЬКА НАКЛАДНЯ

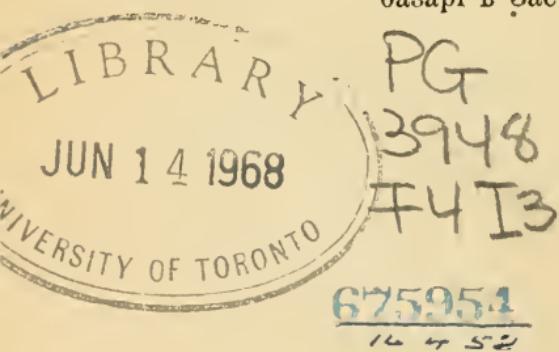
WINNIPEG MAN.
UKRAINIAN PUBLISHING

ОСОБИ:

КАТРЯ }
ОЛЕНА } дівчата з Заставні.
СЕНЯ }
ТОДІР ЛИХОВОЛЯ, їх отець.
ІВАН }
СТЕФАН } парубки з Заставної.
ВАСИЛЬ НЕДОБРЮК, парубок }
ДМИТРО } його стариня
ВЕКЛА }
ГРИЦЬ, його слуга }
ДРУЖБА }
ПРОСАТАРЬ }
з Дорошівців.

Весільні гості, бояри, музики.

Дія ведеться то в Тодоровій, то в Дмитровій хаті, то на базарі в Заставні.

I. СХІД.

Базар у Заставні. Серед базаря стоїть Василь.

Василь (співає):

Най ся ж снить, хто си¹⁾ хоче,
Я тим голов не клопочу,
Тай не буду клопотати,
Бо ми¹⁾ воля не до-ката.

Дівка, як в вітця дівує,
То ніхто її не чує;
Така тиха та благая,
Що казав бись:²⁾ вона з раю.

Та як рубом голов вкриє,
То казав бись,²⁾ що їх три є;
Три чортики, ще й з лабами:
О, нераз ночуй за брамов!³⁾

Бо як стане тя¹⁾ лоточить,
То вивалиш тільки очі,
А як швидко де не бризнеш,
То й тусанів гарних лизнеш!

Хиба я оце не правду кажу, чи що? —
О, я о-перед такого великого панства бріхні
торанити не буду, бо на другий раз сюди й

¹⁾ Си = собі, ми = мені, тя = тебе ²⁾ казав би

³⁾ брамою — усе це нарічеві форми

зазирнути б не прийшли, не то-що! — Дівка, доки не віддана, то сховає собі пазурики, не-наче та кіточка; присягав бісь, що там тобі й одної пазуриночки немає! Та по весіллю . . . Ох, тобі лишенько! . . . Покаже їх тільки, що лиш очі вивалиш, як баньки. Та я про себе не боюсь, щоб я їх борзо не поперетинав, бо мого батька не даром люде Недобрюком назвали, а син в батька вдався, та ще й як! За тес ж не хоче за мене в Добринівцях й найпушта дівка піти, бо боїться. А я назбитки сюди в Заставну пішов, ніби то на обзорини, може б хоть тут яке диво запопасті, бодай, з одним оком. А про пазурики, як казав, мені не страшно, бо вмію гарно обтинати. А цить же: хтось іде? — Три дівці — А які гарні та убрані! — Мабуть, не бідолахів дочки? Гм . . .

(Катря, Олена й Сеня надходять)

Василь.

День-добрий вам, молоді дівчата!

Катря.

Молоді, чи не молоді, а тобі, смаркачу, засі нам день-добрий казати; бо ми з тобою на пиві не були, та ні в твого смутчого батька на храму, чорт його знає, хто він. А коли не знаєш, як таким цапам, як ти, у Заставні роги виправляють, то зараз видітимеш! Дурню один! Пройдисвіт! Дражни псів! (минають)

Василь.

Гречне ваше слово, панночко! Привіт у Заставні незгірший, ніщо й казати; та за те мені вподобалась, що хоть свої пазурики не ховає, але по правді показує. Та діськи; мені вподобалась без жарту! Ті преанахтемські пазурики набік — дівка як вирмінка! (лоскає язиком.) Та що б то за слава та за диво було, коли б я такій кралі пазурики пообтинах, а то з коріннем? — Сміха на всю губу! Сватаю, їй Богу, сватаю! — Та відки ж я довідаюсь, чия вона? — От, слава Богу, онде йдуть Іван та Стефан, давні мої знайомі; вони і зна-тимуть, чия тото така гордина неприближуща. — Ходіть, ходіть, братчики! (Іван і Стефан надходять)

Іван.

І слихом слухати і видом видати! Пре-цінь хоть раз давній наш побратимко у нашу Заставну заблудив? Ми вже думали, що, в війську бувши, нас зо шумом нозабував? Як нам ся маєш? Як живеш? Чого так го-риш, неначе кропивою обжарений?

Василь.

Чорт йому! Такі то в нас дівки пекучі, що то й кропиви не треба, не то-що! Дала мені гарний добрий-день, ніщо й казати! О, tota там, у середині, що очі в неї світять неначе дорогий камінь, чи що. Та коби хотіть не така

гарна та убрана! А то чоловіка аж скобоче, дивлячись! Як сю не візьму, то й женитись не буду — от-що!

Стефан.

Вовк шерсть тратить, а натуру не тратить; який був давно палкий та прудкий, такий і тепер; і в війську нічого з ним не порадили. А гарна б то парка була, нішо, її казати! Вона б до тижня по шлюзові ходила з обломленими руками; а ти з розваленою головою, та видряпаними очима. Ха, ха, ха! Та коли лиш тебе кортить, то й сьогодні висвітаєш, а старий тобі до гарця червоних, віна, ще й ноги цілував би, не то-що; бо в нашому селі німа таких дурнів, щоб їх кортіло, за мамону собі чорта на голову брати. Ти думаєш, що я отсе жартую? Старий при людях казав, що хто б йому біду з хати взяв, тому від разу дає шість тисяч червоних, а худоби, скілько сам хотітиме.

Василь.

Я сватаю! Їй-Богу сватаю, — дійся Божа воля!

Іван.

Коли так, то будемо собі шваграми, всі три, як тут стоїмо. Бо я люблю Олену, а Степан Сеню. Старий би з радої душі їх за нас дав, але каже, що доки гризі з хати не збудеться, то й одної з молодших не віддасть. Отаке-

то, товаришу! — Та я се жартую, братчику, бо й хто би доброму чоловікові радив таку язю собі на шию силяти? Не аби побратимові, але навіть і тій ні, що в корчі синить: бо ти не знаєш, брате, що то за язя та що то за гадюка!

Василь.

Руку сюди, братчики, — ми до двох неділь шваїрами! Коли я козі роги не виправлю, то можете мене в горботку убрести та до жидівської дитини в мамки дати. А тепер собі ще якої заспіваймо та гайда у старости! (Співають):

Кому дасть Бог в світі долю,
То не жаль 'му¹⁾) стратить волю:
Волю стратить, доля буде,
Так чинили здавна люде.

А хоть жінка і полає,
То чоловік rozум має;
Має rozум, має руки —
І ще дещо до науки! —

Бо то часом в часі слово
Уговкає черта злого,
Та би жінку не вмирило?
То би було з-дивен-диво!
Бо ті жінки не такій,
Як їх пишуть люде злій,

¹⁾ Йому (скор. форма)

Як лиш дурнів за ніс водять,
І лиш джусом верховодять.
Та хто їм ся вкаже паном,
Тому в свій час і сніданнє,
І обідець, і вечеря,
І порада люба щира.

(Ідуть)

II. СХІД.

Кімната в Тодоровій хаті. Олена й Сеня входять зі шиттями й сідають біля вікон.

Олена.

Ти не виділа вчора Івана?

Сеня.

Виділа на базарі; стояв зі Стефаном та з тим Дорошівським парубком, що про його славлять, що дуже лихий. О, того коби то нашій Катрі, той би їй борзо роги виправив, не бійсь! Та ту, мабуть, і чорт із рогами не взяв би, не то що! А ми обі на віки нещасливі; бо батько присягався, що нас доти не віддасть, доки тої гризі з хати не збудеться. — Ох, мені лишенько! . . . Пропали їй ми дві, пропав і мій Стефан, пропав і твій Іван! . . . Всі ми пропали, а через кого? Через одну змию! . . .

Олена.

Не журись, сестричко, може, ще Бог змилується. Батько наш добрий; не скоче чотирі душі через одну язю тратити. А, може, най-

деться ще такий божевільний, що біду візьме; бо батько казали, що віна обіцяли, аби лише таємній відважний найшовся, з бідою свій вік коротати, та свою голову товкти. А я буду батька просити, щоб і мое віно до Катріного доложили; може б хто борще злакомивсь. Мій Іван у батька віна не бажає, лише мене одну. Мій сизокрилий! . . . Тай про віщо би йому те віно і здалося, такого великого багача одинчукові? . . .

Сеня.

Хиба мій Стефан так не каже? «Пане Тодоре,» — каже иноді до батька — «коли хочете, то я вам з моєї кишені даю зараз тисячу червоних, лише не топіть нас двоє, не закопуйте нашу долю молоденьку, — гріх вам буде! Бо де ж це є,» каже, «правда, в світі, аби через одну казюку, через одну вогняницю двоїм молодим вік занапастити?» Та що з того, коли батько як що собі в голову уклепають, то хоть би й сам Бог радив, то не поможеш! Тілько того, що година наша бідна та непчаслива! . . . Та пазьмо сестричко, бо мені здається, що вже йде наш кат, наше горе пекуче! Так, вона! (Катря входить)

Катря.

А що? — Вишили по ручникові? — Та ви отсе нічого й не вишили; ви сякі-такі леда-

щиці, гаволовиці! — За те ж вам оце! Таоце! Та ще оце! (Олена і Сеня втікають, кричучи). Я вас учитиму, як по цілій днині теленіти та гави ловити, а нічого не робити! Преанахтемські чортові дочки! Та ж ви від мене більше кулаччя та кочержаників взісте, як у вашого батька хліба, що вас таких ледащиць вигодував, чорт зна', на що й кому? Але доки ще мене стане, то не мете ви мені гави ловити та про друків небилиці плести; не бйтесь, не хоче батько, то я вас учитиму! — сякі-такі! . . .

(Тодір, що досі нишком у дверях стояв, вступає)

Т од і р.

Що знов за примхи, Катре? Чи ти вже не гадаєш, твою злість хоть одробиночку вгамувати? Чи ти хочеш твою долю на-віки закопати, а мене без часу у гріб трутити? Ох, дочки, дочки! Схаменися, доки ще час, аби відтак не за пізно було. Коли Бога не боїшся що ж то Ти мене так побив та покарав, Господи милосерний! . . .

К а т р я.

Чорт хиба вас мордує та карає; а я про ваші ханьки рук не загну, та не ждатиму, аби мені хтось на голові кілля тесав — то знайте! А коли ще ліпше хотите знати, то вам

скажу, що засі кождому мною верховодити, хоть би й вам самим! От що! — Я вже не опелінок! А коли ваші донечки так розпустили, що нічого б не робили, лиш цілу днину в вікні сиділи та за друками гави ловили, — то вирядьте ж їх за ними; а як я котрого друка уздрю, що буде сюди швендятися, то голову йому провалю й донечкам вашим очі випарю окропом — висіли б їм ще сьогоднішньої днини! (Йде)

Тодір.

Або ж це не кара Божа та не суд Господній упав на мене нещасливого? . . . Та коби я хоть зناх, у кого біда вдалася, така непевна, як гадюка? — Хиба ж у чорта самого; бо люде приповідають, що він — щез би — полуденником перекидається та малі діти в польднішню пору, коли люде при роботі лишуть саму дитину в хаті або в полі, підмінюю. Отаке підмінчя й це мусить бути; бо мати покійна добра була, як та голубка, що мене такого нещасливого на тім світочку лишила! — Нічого не приходиться робити, як усе лишити, а самому йти, куди очі видять та ноги несуть! . . . Хиба ж би я був це давно вже не зробив? . . . Так мені жаль тих двох, що без моєї голови мусіли б у найми йти або від біднітва ловити, так як я. Та ще ж одно спрошу: розголошу в цілому повіті, що хто її

візьме, тому сей час даю ввесь мій маєток, навіть віно Оленине та Сенине, лиши аби нужди спекатись. Тим двом найдуться люде й без віна, бо добрі та любі, як день любий; лиши ту одну біду, ні мені продати, ні мені проміняти!
— О, Матінко Христова! . . . (чуті сторожа)
Хто там іде?

(Іван, Стефан і Василь увіходять)

І в а н.

День вам добрий, батьку Тодоре! Чого такі смутні та недовольні, бадечку? Зза годі, їй Богу, зза годі! — Та коли ваша ласка буде, то відтепер за вас отсей наш побратим воюватиме. Ми і прийшли, щоби много не короводитись, з отсим гідним легінем, а нашим давним товаришем, на вашу Катрю в старости. Що вона собі лихен'ка, то ми йому вже казали. Та йому це ще й радше; лиш тільки хоче, аби ви за мене дали Олену, а за Стефана Сеню, — тай за дві неділі весілля!

В а с и ль.

Те так і є, батьку, як мій побратим каже; бо Катря мені вподобалась, а за решту моя жура. Одно лиш то собі вперед виговорю, аби мені від вас ніякої перепони ані в якім-небудь ділі не було, що небудь би я робив, бо й я собі примхуватий вдався, а, може, ще й вашу Катруську перестиг, коби здорована була! — За цим прошу вашу відповідь, батьку Тодоре!

Тодір.

Катре! (Катря входить.) Я отсе тебе зару чаю з цим парубком: — хочеш іти за нього, добре, а нї — то ти не моя дочка, а я не твій батько, й від цеї години щоб ти мені й на мо єму задвіррю не находилася! Я дотепер суферяв усьому, як рахманин, а відтепер не буду. Не послухаєш моїх речей, дочки, то проклята єсп від мене на афтемні днї! — Ходім тепер, легіні, у сад дещо порадитись, а ці голуб'ята нехай собі пізнаються . . .

Стефан.

Любої розмови!

(Тодір, Іван і Стефан ідуть)

Василь.

Тай так, Катрусечко-серденко; коли Бог поможе, то ми собі за дві неділі і в парці? А парка то буде, парка! . . . І чорти в пеклі завидуватимуть, не то що; бо й я собі стільки примхуватенький вдався, що моя Катрусечка дорога. — А це до доброї долі та до милого тривку конечне так і треба, аби обос одної гадки були; бо що з того, що він буде сякий, а вона така, або вона сяка, а він такий? На таке триваннє хиба жидівські харки метати! — Та то долечка щаслива, коли він собі гострий, а вона собі ще гостріща; він палкий, а вона

ще палкіца; він пруткий, а вона ще пруткіца. О, такий то тривок благослови, Боже! — А не дай знов, Боже, аби мені була дісталась дівчина тиха, млава, покірлива! Я б години з нею не жив! — Гостро, прутко, палко! — То й є; хиба ж не так, Катрусечко-серденько? Я читаю з личка твого пишного, що неначе индик почевоніло; з очей твоїх ясних, що неначе в когута палають; з грудей твоїх лебединих, що неначе міх циганський ходять; з губок твоїх цукрових, що неначе варениці віддулисъ, — що й ти тої самої гадки що й я! Хиба ж ні, Катрусю? . . .

К а т р я (б'є)

А щоб таки відразу знов, якої я гадки, — то тобі оце! та оце! та ще оце! Ти пранахтемський сину!

В а с и ль.

А щоб і ти відразу знала, що я играшки зроду люблю, (б'є) то тобі оце! та оце! — та ще й оце, Катрусечко-серце! Таких играшок у нас в Дорошівцях і сто раз на дпину граються. Добре, що я знаю, що ти їх любиш; я перший їх завсіди зачинатиму; а звуться вони у нас «коточі піжмурки». — Такої любої розривки, мабуть, і в цілому світі немає, не то що!

К а т р я.

Коточі піжмурки? Ти коточий придатку!
Ти опришку, убійнику! Ти — ти —

В а с и ль.

Браво, Катре! Браво, лебідочки! Браво, голубочко, синегорличко! Коточі придатки і що там ще, усі дівачата, що хоть половинку, хоть третинку тої відваги, тої гострої крові, тої прутченської мови не мають, що моя Катрусячка розумна, моя Катрусячка цікава, моя Катрусячка палка, моя Катрусячка ігролюбива, моя Катрусячка чортополошена; бо від неї б усі чорти втікали, окрім мене одного, що з радощів би зараз і крізь ту стелю скочив, за те, що таку парку собі запопав, як само серденько його бажало! — О, не було й не буде такого милого трівання на цілому цьому світі, як буде тобі зо мною й мені з тобою, Катрусячко моя пренайлюбіща! — Хиба ж така перла дорога мала впастись такому, якому тільки кужіль прясти та в попелі грatisь? Мені! Мені одному цей дорогий камінь, Василеві Недобрюкові з Дорошівців! — Аж за дві неділі? . . . Не за дві неділі, а за тиждень шлюб, аби я і знов, що попові кавуш грошей висиплю! — Козир-дівці козир-парубок! — До попа! (Іде)

К а т р я (плачучи).

Ох, та з котрого ж то ппиталю божевіль-

ного мій батечко, другий божевільний, такого варята запопав та на мою голову післав, аби мене так оббамбурив, як отсей то мене оббамбурив? Ох, мої плечі, моя脊на! А все наче то жартиком, наче то играшкою! Ох, ти доле моя тринещаслива! . . . А що мене найдужче єсть, то те, що за соромом нікому і вповісти не смію, що я така оббамбурена, а то би всі зо сміху повмірали! Годинонько моя чорнесьенька! . . . Це мене, мабуть, Господь Бог за моого батечка побив, що я йому так корила! Та кому розбираці в лаби давати! . . . Ох, моя脊на, мої руки! . . . Це я, мабуть, умру з цього? — Та волів би мені Бог смерть дати, ніж би я мала йти за такого чупрундиря! А мушу йти, бо ніщо робити . . . В хату мене не прийме й найблизча родина, бо всім у знаки далась . . . Тепер маєш, Катре! . . . Нічого; я за нього піти — піду; та лише на те, аби від мене другої днини в галайсвіта пішов, не питуючи навіть куди! О! Я ще я! Я ще Катря за себе! . . . Та як він мене ще раз так оббамбурить, не жалуючи, що тоді? . . . Годино ж моя гірка! Чому він там голов свою не вломив, відкіля його преанахтемська чортова мати принесла? Та ще ж будемо видіти . . . (Іде.)

(Іван і Стефан увіходять)

Стефан.

Я б був дав чортові і сто Жидів, лише
аби був нишком при тому був, як ті двоє
з собою розмовляли. Такого, мабуть, і у
Львові на театрі не показують, не то що? . . .
Голуб'ята, тай годі. Та коли він її ще так не
приборкає, що його слухатиме, як цуценя, то
я не Стефан! — Видітиметься! . . .

(Тодір убігає)

Тодір.

Чудо, хлопці! Чудо!

Іван.

Та так борзо? Таке дай, Боже, чути!
Я дива та чуда не одного ще сподіюсь, та щоби
вже нині! Але ж яке б це чудо було, батьку
Тодоре?

Тодір.

Таке чудо, що Катря свого зарученого не
може нахвалитись та навповідатись, який то
він розумний, та який то він добрий, та який
то він козир-легінь! Чудо, тай годі! Або
це хиба не чудо, що відколи ввійшла в че-
лядну хату, то ще нікого не била, на велику
вдивовижу усіх наймитів та наймичок?
Лиш то мені дивно, що в-бдно по спині шкря-
баеться, неначе б . . — Ну, це вже мені сам
Господь відкупителя з неба зіслав, не то що!
А дівки, як кажу, ваші; про віно вже згода,
як козам роги.

а тепер ходім у пивницю, коштуватимемо, котру б то бочку-дві меду та вина на ваші весілля виточити, бо — (всі три співають:)

В цілім світі така мода,
Що в весілля не п'ють воду,
А то з тої лише причини,
Що є меди, що є вина!

Бо як трунку би не було,
То би люде в руки дули;
Вода робить кров студену,
Глянь на жабу, на зелену!

О, таке би і з нас сталося:
У яри бих²) поскакали,
Та й там доти воду пили,
Аж би Німці нас вблутили,

Відтак наше грішне тіло
Всмажили би та й би ззіли,
А водицеv¹) запивали,
То ж то в сало би й убрались!

О, не пийте, браття, воду,
Хоть про ту одну пригоду:
Щоби «кріку» не кричати,
Німців в сало не вбрати! —
(Йдуть)

¹) водицею ²) стара аорист. форма = у яри б
ми поскакали

ІІІ. СХІД.

(Світлиця в Недобрюковій хаті. Дмитро й Векла входять. Векла, плачуши)

Дмитро.

Не будь дурна, стара, та не плач! Плач не поможе. Сьогодні солом'янний парубок золоту дівку возьме, а ще такий, як наш Василь! Ще не трафив на свою суджену; да як трафить, то й не схаменешся, коли вженивсь? Коби тілько лиш грижі та жури мав на світі, як те, що Василь наш не вженииться, то би ще прожив яку дину на світі.

Векла.

Тобі так говорити, а я мама! . . . Хиба я на то сина згодувала та його парубоцтва діждалась, аби зза невістки на старости роках не припочити? Да то все ти винен, Дмитре, ніхто, як ти! Бо я тобі ув-одно піла: від'учи та від'учи-ко ти хлопця від тої ярости такої! А тепер довелось, що й найпуща дівка не хоче піти за нього, бо боїться. А хоть після мої смерти і вжениться: хто буде чужу дитину розуму вчити та добру наводити? Ох, пропаде мій синок любий, а то все через твої розпести невчасні! — Ох, Мати Божа! . . .

Дмитро.

А я тобі кажу, стара, що він таку ще собі кралю запопаде, що і в світі такої не

було. Най-ко його лиш трохи. Хиба й я такий не був ззамолоду, пруткій та палкій? А претці ми прожили красний вік зі собою. І діточки згодували, і до людей привели, і матітку чимало придбали. А й ти зразу боялась за мене йти? Да твій батько, Танаско покойний, царство йому небесне, розумніцій був від тебе: присилував тай от що! А чому присилував? Бо видів, що з мене господар буде. А розумних ще найдеться на світі, бо й Василеві нашому немає догани, чорт його не взяв! Хоть до якої роботи — він перший. А що собі розумний та на всі способи хитрий, того й наш дідич не потрафить, не то що! Да осьде він сам! А який собі веселій! . . .

(Василь увіходить)

В а с и л ь.

Добрий-день, батечку! Як днювали? — А ви, ненечко? Знов у плачах? Да щоб ви вже тілько не плакали, то вам скажу, що я вже заручений, а за тиждень весілля.

В е к л а.

Ох, синку мій! Де? В кого?

В а с и л ь.

Не вгадали б поки світа! — У Заставні, у старого Лиховолі доньку!

Д м и т р о.

Ох, мені лишенъко! Да чи ту . . .

В а с и л ь.

Ту Катрю злющу, хочете казати? Ту саму! Да в мене вона не буде злюща, того єам ручу, хоть би в ній іще раз тілько дітків сиділо, кілько сидить. Ми вже сьогоднє навіть і прібку зробили, і не згірше вдалась! Коби лиш далі так, то вам ручу, що здовж і поперек ніхто такої невістки не мав і не буде мати, як ви матимете, лиш коли мені схочете першого тижня цілу волю дати, не питавши причини, чому я сяк або так роблю. А як тоді чудо не видітимете, то я не ваш син, але жидівська панчоха! Бо Катря Ґаздиня на цілу губу, і серце в неї добре, лиш що розвезена та розпещена без міри, а ту ваду ще можна в такої молодої дівчини поправити. Лиш, як кажу, коби ви хотіли мені йти попід лад, та мені в нічім не перечили.

В е к л а.

Роби, сину, що сам розумієш, ми тобі в нічім пересчити не мемо. А коли не зможемо з невісткою вдатись, то ми, старі, переселимось у стари хати, старого віку добувати, а ти що собі вибрав, з тим і житимеш, коби лиш щасливо, Матінко Христова! . . .

В а с и л ь.

Коли вона мене не слухатиме, як дитина, а ваші сліди продувати, то я не Василь, але

від жидівської бочки чіп! А тепер іду з Грицьком порадитись, бо мені його у моїм способі чимало треба буде. Насамперед з оцеї світлиці все повиносити що й до разу, аби і стільчика в ній не було, а сама аби така обшарпана та обдерта, як пуста корчма. Грицю!

(Йде)

Д м и т р о.

А я тобі не казав, стара? То мій син, бачиш? Мій Василько розпещений!

(Йдуть у другий бік)

IV. СХІД.

(Світлиця у Тодоревій хаті. Три столи до троє весіль злагоджені. Цілий поїзд весільний уводить Катрю, Олену й Сеню у світицю й садовить їх на посад. Музики грають. Обходячи, кождий поїзд окроме, столи, співають:)

Засіяло срібло-злoto — довкола,
Ой, клони ся, молоденька, до стола,
Гой, до стола, до покуття — низенько,
Буде тобі тяжко-важко — в серденьку.
Бо як прийде пан молодий з дружбою,
Возьме тебе, молоденьку, з собою.
Возьме тебе, молоденьку, в Божий храм,
Там ти будеш присягати к' образам,
Там ти будеш присягати навіки,
Покотяться дрібні слізки — як ріки!

(Даровання молодих)

Тодір.

Іван та Стефан давно вже ждуть, а Василя ще немає. Що це може бути? Чи він лише не думає збитки з мене збити, а з моого дому сміх та публіку, та не прийти? А може би це дивниця була? Як тої приповідки: від біди поли рубай та втікай! Так, донечко, так, дитино моя люба! Нехай тепер іде слава з нас обох: з мене за те, що я тебе маленькою в ліс вовкам не заніс, а з тебе за те, що не хотіла слухати моїх речей. Так, донечко, так, синку! — О, чому Господь не змилується та не возьме мене вже до себе! . . . Ліпше би мені в сирій землі гнити, ніж такого сміху діждатись! . . .

Катря.

Чого хотіли, то й маєте! Хиба в вас тільки розуму в вашій старій голові не було, аби знати, що варят свічку не засвітить, а загасить? Тепер зараз мені йдіть та його ще красно просіть, бо, зіправди, ще оце кеп з мене зіб'є! Ох, годино моя нещаслива, чого я діждалась! . . . Чого ще дождаєте, тату? Та же йдіть, змилуйтесь, а то як стою, так зараз у воду булькну, де найглібше! — Матінко моя, на що ти мене на світ породила таку нещасливу! . . . Коби вже хоть прийшов, то йому і словечка ніколи нічого не скажу, їй-Богу, лини

най змилується та прийде! . . . Що я тепер буду бідна та нещаслива робити? . . .

(Дружба вбігає)

Д р у ж б а.

Не плачте, панночко, іде ваш молодий, да — шанувавши чесні столи та дари Божі — борше на якого божевільного похожий, як на молодого, так гарно прибравсь! Одна нога в чоботі, друга в личанім ходаку; одна гача дублена, а друга сива; на лудині латка на латці, а на голові голомшива шапка, що і, ма-
буть, у Садаїурі на якімсь-там жидівськім сміттю найшов. Замісць манти якийсь по-
дертий жидівський кафтан, а на руці у вось-
меро гарапник, да такий уже, такий, що й чорт
би від нього розсівсь! За ним знов іде на ще
страшнішій дерлюзі його слуга й, чи дружба,
чи яке там диво, да так уже прибраний, що і
страхопуд у горосі його би перепудивсь. А що
вже ряди їм на конях, ряди! . . . Мотуза не
держиться, поводи клочанні, а стремені —
гужівки з вербового пруття! — Ось він сам
здоров, уже на подвіррю! Видітимете, чи я
брешу!

К а т р я (б'є дружбу)

А за цю бріхню тобі оце! — та оце! —
та оце, анахтемський сучий сину, нічого би з
тебе не звелось! Будуде ти один! Циганчуку!

(Василь убігає)

Василь.

Так, Катре! Браво, Катре! А бий же, Катре! Що вони, преанахтемські харцизяки, тебе обсіли, неначе пси кістку? Це ніби вони мають з моєю Катрусечкою вінчатись, чи я? — А, надвір мені, псярство! А, вон мені від моєї лебідочки золотої! (Б'є всіх гарапником, да так, що найбільше Катрі дістається. Усі вроцтіч.) А преч мені від моєї перли дорогої! Не бийсь, серце! Не бийсь, сиза, я тобі нічо' не кажу! — Ви мені до моєї панночки любої? Ходім, сиза, ходім, мила! Аби ще преанахтемського попа в церкві застати! (Тягне Катрю зза стола і тручає тусанами оперед себе.) Я їх понаучую! Не бийсь! (Вибігає. За ним виводять Олену й Сеню з поїздом. Решта гостей лишаються)

Тодір.

Гості мої любі! Гості мої дорогі! Усе вам розповім що й до крихточки, лише будьте ласкави, сим часом мені з'уважити, а не так мені, як моїй годині непрасливій, бо це так мусіло статись, я вже здогадуюсь, чому навіть! А кому по гарапникові дісталось, най буде ласкав приймити від мене по десять червоних єдинанки, або кілько сам хто схоче, лише най вибачає, бо я цьому й сам не рад, як би й не рад у пекло дістатись. Да що дружба наш так летить?

(Дружба вбігає)

Дружба.

Це би й на комедії ніхто не доказав, що там у церкві заводилося! — Зроден-роду ніхто такого ні чув, ні видів! — Звінчали, як уже там звінчали, а по шлюбі каже благочинний на своє лихо до Василя: «Ну, поцілуйтесь!» Господи! . . . Як ухопить книгу, що там на престільці стояла, як уцідить благочинного по голові, аж у церкві загуло, неначе в бубон! Було нашому благочинному цілованіе! . . . А він як заверещить, неначе божевільний: «Що? (каже) То ти, старче загублений, маєш мене вчити, коли я маю з моєю Катрусечкою цілуватись?» А на це як ухопить свічку, та благочинному до бороди! . . Тільки щастя мають, що у вівтар утекли, а то би були з бороди хиба мило варили! Але потому що аж було? . . . Як вибіжить надвір, як вихопиться на коня! А молоду оперед себе, та в заводи до Дорошівців як чкуриє! . . . Що там бояри не просять, не молять, не кланяються! «Та же хотъ на годиночку ласкави будьте до тестів?» Але де ж там! . . . «Я (каже) не діля тестів женився, але діля себе, а вам від мене засі, коли ще не хочете вдесятеро тілько гарапинків облизати, як облизали! — Чкурнув як вітер, а та Катря, сердешна, нічого не каже, лиш трясеться як та трепета в лісі, і в вічі

йому глянути не сміє! Да прошу гостей любих на дари вийти, бо вже їдуть молоді!

(Усі виходять)

V. СХІД.

(Світлиця гола та обдерта в Недобрюковій хаті; окрім стола, накритого всілякими стравами, анічогісінько нема. Кілька ніби то боярів, чи дружбів, обідрих та шанталавих, увіходять)

Один дружба.

Тут нам казав себе ждати, тут і ждім та лиш дивімся, що то з цього буде. Таких весіль хибá лиш у божевільних шпиталі або у Львові на театрі відгавають, а не в розумних людей на Буковині, та ще й у таких заміжніх газдів, як оці? Ій Богу, шкода, що немає якого писаря, аби оці всі чудасії начисто списав та в якунебудь газету подав, на втіху всім добрим людем письменним! — Їдуть! Їй Богу, їдуть! — Тепер уперше оближемо, хлопці, гарапників! Да коби лиш багацько, бо то за кожного обіцяв нам по червоному, а червоні сьогодні не валяються, треба їх закрівати, хотьби і гарапниками. Тисніться лиш, хлопці, докупи, може б так не боліло! — Да що: за волю Василеву не жаль і в вогонь скочити, не то що гарапників лизнути, бо то побратим — пошукати! Коби лиш не оце

25

преанахтемське весілля, чорт маттері його з ро-
гами! — Докупи, хлопці!

(Василь пхає Катрю оперед себе і входить)

В а с и л ь.

Наперед, рибочко! Сміливо, голубочко! Тут
твоя світлиця, тут красуватимешся неначе
та повна рожа в городі! — Сідай, лебідочки,
бо я ще маю з оцими паничиками поговорити!
А ви ж де були, преанахтемської чортової
маттери сини, біс батькам вашим у животи, —
сідай бо, серден'ко, сідай, утінко! — що не ви-
йшли проти нас та нас не звеличали та не
привітали, як закон велить? — Та бо сідай, за-
зулько! — За тес ж вам — отце! Та отце! —
та . . . (Бє на тлум, усі втікають.) А ви, дран-
тогузи! Ви, лихолатники! Ви, дідоводи! Ви,
песього батька сини! Я вас буду вчити, як
моїх приказів слухати! — Сідай же бо, душко,
коли тобі кажу! (Катря сідає на землю.) Гопа-
дралі ви! Я вас учитиму! — Може б ти що
вечеряла, синегорличко моя? Осьде — ох,
мені лишенько — а оце що мама таке нава-
рила!? — Грицю!

(Гриць убігає, він мече всі миски зі стола в вікна, у
котрих і одної шибки немає)

Що мама оце наварила та напекла за ки-
риню, що ми б від неї до доби вигибли?
Хиба мама не знає, що й моя Катрусячка пал-

кої крові, та що нам не можна їсти ні м'яса, ні з набілу, ні з хліба нічого, хиба лиш одну натинку та чирок, а то такий ріденький, аби від одної порошиночки муки до другої була миля? — Запитай-ко ти в мами, чи вона вже забула то кулачя та ті гарапники, що я вчора її надавав? Окрім голенького бурякового борщу й то несоленого, аби мені до навесні нічого не варилось! . . . А аж від весни відтак можна подеколи, — да то лиш подеколи — натинки несоленої по трішки! — Чуєш? — Руш! (Гриць іде.) А тепер спатоньки підем, моя сизокрила, бо завтра рано до тестя на пропій! . . . Там то вже набудемось та нагуляємось до-волі та вже до-волі! А я собі аж три гарапники гадаю з собою взяти! . . . Лиш не їсти мені там, душко, нічого в світочку, що б могло тобі на кров зашкодити! Ти вже чула, що? Най другі собі напихаються та пажльоґуються, а ми собі будемо лиш чистенької та холоднецької водички! А тепер підемо спати, моя перепілочко! (Тягне Катрю з землі й кочує штовханнями оперед себе. Гриць уходить по хвилі)

Гриць.

Як він її тусанами та голодом насмерть не заморить, то най мене зве, як хто хоче! А що вже їй гарно постелив, то аж мені самому за нею банно! — на оборону стара дірява вері-

точка, у зголови кулак: спи, голубко, коли тобі, голодній, хочеться! — Та коби хотъ давав спасти? — А то в-одно їй торанить про гарячу кров та про якийсь палкій потрюх чи що, та в-одно їй наказує, аби нічого не їла, бо й те, й те, й те могло б їй запікодити, одним словом: усе б їй могло запікодити, лиш хиба одна вода нї. І то, каже, що ще йтиме до Садагури до доктора та питатиметься, кілько води на днину можна пити, аби кров не бурити. А вона, сердешна, ні пари з уст! Лиш по слізоньці нищечком утирає, тай тільки. Я кажу: диво тай от що! — А там хто?

(Катря вбігає крадьки)

К а т р я.

Грицьку! Голубочку! Коли в Бога одного віруєш, то внеси що їсти, бо гину! Та ж я від учора ѹ півкрішечки в устах не мала, не то що! Йди, Грицьку! Йди, сизий! Не забуду тобі, поки буду!

Г р и ц ь.

Є гусочка печена, коли позволите?

К а т р я.

Неси, доля би тобі добра! Неси, любий!

Г р и ц ь.

А хлібця якого? Чи житнього міського, чи, може, колачика пшеничненького?

К а т р я.

Що сам міркуєш, братчику, лиш неси вже!
Мені аж жовто в очах із голоду! . . .

Г р и ц ь.

А, може би, гусочки без колачика? . . .

К а т р я.

Нехай буде й без колачика, лиш неси вже,
соколику! Неси, сизий!

Г р и ц ь.

Гм! А може б то завадило на кров? То
хиба колачика без гусочки?

К а т р я.

Ох, ти преанахтемський чортів сину! . . .
То недоста вже суферяю твоєму Ґазді божевільному таке, що і свому батькові рідному
зроду не суферяла, да ще і твоїм кепам буду,
ти, жаборізе собачий, нічого би з тебе не вивелося! Руш мені зараз ізперед очей, бо хоть
мені з голодів і не до баталії, то ще тобі таких
надаю, що й не понесеш, старецької ти суки
сину! — Ох, ти святий отче Николаю, у бідах
заступниче, межи які божевільники я оце
дісталась? . . .

Г р и ц ь.

А вам іще ще хотілось гусочки? — Та же
від нічого у світочку так кров не буриться, мат

бути, як від тих преанахтемських печених гусок! Та ще й з колачиками.

(Іде)

К а т р я.

Чи це я ще Катря? . . . Чи це я ще я! . . .
 Чи це не кара велика Господня на мене впала,
 аби такі два гарцизники з мене до останнього
 збитки били? . . . А що мене найдужче гризе,
 то те, що в-одно чиниться, що це він лиши
 зі щирісінської люби для мене розпадається?
 . . . І голодом морить! . . . І спати не
 дає! . . . І все лиш про ту преанахтемську
 гарячу кров торанить! . . . А я до того всього
 ще й мовчати мушу, як та стіна, бо преанах-
 темський гарапник із руки йому не зла-
 зить! . . . Ох, моя脊ина, мої плечі! — про ту-
 сани й не згадуючи, бо їх ніхто й не шерера-
 хував би! . . . Годинонько моя! . . . Утікала
 б до батька — так знаю, що мене на дорозі
 здогонить, а відтак . . . не бійсь, Катре, що га-
 рапник не матиметься в роботі, а то ще як? . . .
 Тай батько — чи б мене приймив, гадаєте? —
 Та же вони всі на мене зрадились, як одно-
 вухо, а мені нічого не осталось, як усьому раб-
 дати, та ще до того всього оперед людей свою
 біду й не вказувати, бо би всі ржали як коні,
 зо сміху! . . . Хиба ти лиш один мене поря-
 туєш, Николаю, великий чудотворче! . . .

Василь

(що стояв довгий час нишком у дверях)

Так, Катрусечко, так, єдина моя, — гарно так! Лиш до святого отця Николая молись та поклони бий, бо ніхто так, як він, на прутку та гостру кров не помагає, а то відтоді, відколи якогось там анахтемського Арію в морду так гарно уцідив, що сердешному кров і носом і ротом пішла. Я сам думаю йому за то молебень наймити. А тепер, Катрусеночко ти моя, сонце зараз заходитиме, то ж і поїдемо до твоїого батечка на пропій!

Катря.

Ох, мені лишенъко! . . . заходитиме? Та ж воно тепер от-що сходить?

Василь.

Коли бо я хочу, аби тепер заходило? — А доки не заходитиме, то й до батька не поїдемо! От що!

Катря.

То нехай же собі й заходить здорове, коли тобі лиш угодно! — Ох, мені лишенъко! Пан вельможний далі й над сонцем старшуватиме!

Василь.

Не то що над сонцем, але й над самим Богом! Хто там знов? (Старець увіходить) Ох, як козам роги.

дивись, Катруся-серден'ко, яка дівчина красна? — Ще, мабуть, лиши ти одна така! . . . Поцілуй же її зараз та привітай мило, бо такої молодості, такої краси, мабуть, і на світі немає.

К а т р я.

(Цілує й обнімає старця)

Здорова була, дівчино! Це вже і, справді, я такої красної та вродливої панночки не бачила! Чия ти, серден'ко? Відки Бог провадить? О, щасливі ті родичі, що в їх дворі така ягідка рум'яна красовиться!

В а с и л ь.

Чи ти, Катрусечко, лиши не збожеволіла оце? Відки тобі тут у Бога дівчина привиділась, коли оце старесенький дідусь, що над гуобом трясеться? — Ох, це від тої гострої крові, чортяці би була! — Зараз мені перепросити дідуся шановного, що його, сердешного, так і перепудила!

К а т р я.

Прощаите, дідусю, бо це мені сонце так і сійнуло в вічі, що мені здавалось, що це дівчина, а це дідусь старесенький. Й-Богу, що то через сонце!

В а с и л ь.

Як ти, утінко, брешеш! — А де ж то сонце, коли то зіронька світова?

К а т р я.

Чи теє то . . . зіронька світова. Мені
язик запутавсь.

В а с и л ѿ.

А то все через ту гаспідську прутку кров!
Хто видів, аби це зоря світила, коли це
сонічко сіяє?

К а т р я.

Най буде сонце, місяць, зоря, най буде,
про-мене, і гарбуз або, що тобі самому вгодно,
лиш ходім до батька, бо я тут із голоду зараз
гину, про спання та про тусани й не згадуючи!

В а с и л ѿ.

Коли ж бо мені така примха, аби дома ли-
шитись? Такої примхи в мене і сто раз на-
днину, а нічим' її не вилічиш, як великою
просьбою! — А то все через ту преанахтемську
палку кров!

К а т р я.

Я прошу, Василю!

В а с и л ѿ.

Ще краще!

К а т р я.

Василечку, я прошу!

В а с и л ѿ.

Та бо ще краще.

К а т р я.

Дорогий та любий мій Василечку, я
файно прошу!

Василь.

А «пане» ні?

Катря.

Та пане мій дорогий!

Василь.

А в руку поцілувати — ні?

Катря.

І в руку поцілую!

(Щілус)

Чому би я свого йосподаря в руку не поцілувала?

Василь.

Ти моя жіночка кохана!

(Щілус Катрю гарне)

Тепер до тестя на пропій!

(Василь пхав старцеві таляра, тай ідуть)

Старець.

Коли ці обос не божевільні та з якого не будь шпиталю не вирвались та не втекли, то я не старець, але від жидівської цибулі хвіст! — Не багато бракувало, то були б мене на кружку дівкою зробили, тай роби тоді що хоч, хоть по стінах дерись! . . . Ісусе Сине Божий, рятуй нас — від голоду, від повітря, від труса, від води, від вогню, а найпаче від божевільних, отаких, як ці двійко — амінь!

(Іде)

VI. СХІД.

(Світлиця в Тодоровій хаті, до пропою музики зачинають надворі пропійної грати, а пропій уводиться, як звичай, з подвірря у світлицю і, столи обходячи, співає:)

Хміль лугами, хліб ланами — Ладо! ладо!

Будем, браття, пропивали!¹)

Воли білі, коні гриві,

І дівчата чорнобриві!

Воли сірі, коні карі,

В молодій у шлюбній парі!

Воли мургі, коні з Турків,

Хто не вженивсь, того в дурні!

Воли соби, коні ворі,

В нас молода краща зорі!

Воли чалі, коні білі,

Всігди пропій по весіллях!

Т од і р.

Весела вам розмова, панове пропійці! А вина та меду як не достачу, то бийте горн без милосердя, а, промене, і всі шиби в вікнах. О . . . стачив би я не тілько меду та вина, коби то я знат, як там моїй сердешній Катрі пропивається! . . . Матбути, п'є те пиво, що собі наварила, я тому не винен.

(Надворі чути два набої)

Що там знов за примха?

(Дружба вбігає)

¹) = будемо пропивати (зах. укр. форма)

Дружба.

Чудо, батьку Тодоре, чудо! Від учора нічо' тут і не діється, як чуда! Іде ваша Катря з Василем, та як їдуть! . . . у препишнім німецькім ридвані, штирма кіньми, а з панства молодих золото аж капає! . . . Да то не велике чудо, бо з кого золоту й капати, як не з такої багацької пари? — Да то чудо, що сидять собі укупці та голубляться, як сині горличок парка. Нічого не діють, як голубляться, та цілуються, та обнімаються! . . . А за ними, у другім ридвані їдуть ваші свати, да такі вже веселі, такі! . . . Неначе закупили села! — Чудо тай годі!

(Надворі чути другі два набої)

А осьде вони сами здорови!

(Василь із Катрею, а Дмитро з Веклою входять)

Василь.

Щастя, здоровля з пропоєм, панство молоді! — А ви, батечку, як собі, дужі? — А ви, братчики? — —

(Василь витається з усіма й сідає собі коло Івана та Стефана, а Катря коло Олена та Сені. Катря зачинав зараз їсти й єсть, але все поглядаючи, чи Василь не видить,, аж до кінця цього сходу, а Олена й Сеня виходять нишком зза стола і їдуть у поблизу кімнату)

Славлю Бога, що вас здорово та мирно усіх виджу!

Т од і р.

Сідай, сину мій, будь ласкав, а ви з нами, свати наші годні та дорогі! Якого би того винця вам, любі? Волоського, чи угорського? Я знаю, що свашечка люба отцього солодкого позволять! Ану-ко зо мною свашечко, тай ви, сватку, за здоровля наших молодих! Да лиши боюся, що моя Катря вам невгодна буде так услугувати, як би то я рад, та як би мое серденько бажало! А хоть і не вдасть вам моя дитина яким словом, то змилуйтесь, майте увагу на неї! Вона ще покориться. Як той приповідки: «з молодото можна зробити й сякого й такого!»

В е к л а.

А ми вам кажемо, сваточку любий, що ми зроду — нї Василеві ліпшої долі, ні нам ліпшої невістки в Господа Бога не благали, як оце нам Милосерний дарував. І будемо йому тим дужче дякувати, що то все, що про вашу Катрю люде славили, чиста неправда. Бо таї тихої, любої, покірливої, слухняної, прихильної дитини й на світі немає, не то що . . .

Д р у ж б а.

(що в-одно Катрі призирається та мимохітъ глумиться):

Чудо, кажу вам, чудо!

В а с и л ь.

(Що досі з Іваном та Стефаном ув-одно нишком розмовляв):

Ти не віриш, брате? — Заложімся!

І в а н.

Я кладу сто червоних!

С т е ф а н.

А я двісті!

В а с и л ъ

А я вам кождому удвоє тілько, як утрачу.

— Катре!

(Катря тручає всіх, що коло неї сидять, і біжить до
Василя)

Д р у ж б а.

Чудо! — А я не кажу, що чудо?

В а с и л ъ.

Та хустка, Катре, що ти нею підвилася, по-
гана. Д' землі з нею, аби я її й на очі не
видів!

(Катря так робить)

А тепер ще чобітми ту хустку погану!

(Катря слухає)

Д р у ж б а.

Чудо! — Йи-Богу, чудо!

І в а н.

Дружбо!

Д р у ж б а.

Я є!

І в а н.

Іди, клич мені зараз мою жінку!

С т е ф а н.

Тай мою!

(Дружба йде)

Тодір.

І я вже скажу, що чудо! — А й це що
межи вами? Чи лиш не заліжка?

Василь.

Заліжка, батечку, а то така: в кого з нас
трьох жінка послухняніща?

(Дружба входить)

Іван і Стефан.

А що?

Дружба.

Не хочуть іти.

Іван і Стефан.

Що кажуть?

Дружба.

Кажуть, що тоді прийдуть, коли їм схочеться, а не тоді, коли вам забагається. От що!

Василь.

Катре! Біжи та прижени мені твої непослушні сестри зараз тут оперед себе! Що то має таке бути?

(Катря біжить)

Дружба.

Чудо! Таке чудо, що і святий Николай такого не вмалює!

Іван.

Це, справді, чудо!

Стефан.

Велике!

Тодір.

Незмірковане!

(Катря уводить Олену й Сеню)

Василь.

Тепер, навчи, Катре, твої сестри ледаці,
як вони мають своїх мужів слухати та шанувати!

Іван.

У мене вишанувала з кармана сто червоних.

Стежан.

А в мене двісті!

Сеня.

А ти в-тристо дурень, на таке заложатись.

Олена.

А вашець у-ширисто!

Катря.

А ти за всі, твоєго мужа не слухати!
Він один тобі пан! Він один тобі закон! Він тобі й тато, й мама, й брати, сестра, й дружина, бо ти йому одному присягала, а то до гробної дошки. Добре тобі з готового і зварити, і спекти, і зготовити, да хто про те старається?
— Не муж? Добре тобі в побитій хаті та у прибраній світлиці гуляти, да хто на неї старається? — Не муж? Добре тобі в коралях та в намистах межи людьми красуватись та чести приймати, да зза кого оце? — Не зза мужа?

А хто гринається дорогами та чужинами,
аби тобі всього добра придбати? — Не муж?
Або хто тебе від усілякої зневаги, від усілякої
пригоди та напasti заступає: не муж? Ноги
йому мий та купіль пий твоюму добродіте-
леві, твоюму старанникові, твоюму заступни-
кові, що про твое добро день і ніч журиться,
без устанку клопочеться, аби тобі лиш добре
було та аби твоя голова супокійна! Може ти
стараєшся податком, або шарварком, або пого-
ловщиною, або хлібом, або солею? — О! Сліди
йому продувай та пером коло нього ходи, аби
й пів мінuty дорогого його припochivku не зба-
вити! — Жінка без мужа, то солома без
колосся!

Василь.

(Мече від себе гарапник)

Браво, Катре, браво, дружино моя люба!
Таким мужем і я тобі буду, а ти мені такою
женою, ї буде світ нашому милому триванню
завидувати! Або хиба є де що кращого у
світі, як де розумний муж і розумна жона про
взаїмне добро посполу стараються й таким
способом своє і своїй сем'ї щастя фундують,
котре то щастя є найкраще цього світа, бо благо-
словення Господнє на нїм полагає? У цьому
життю, у цьому світі є нужди много, жури
много, лиха много, де чоловік, обмахуючись та
об'їдаючись, сто раз на день кріавим потом

обливається: чи ж не має він хотіть у своїм ха-
лаші, хотіть у своїй сем'ї хотіть при своїй дру-
жині того щасливого куточка мати, де би міг,
неначе то зело згорене, на росі відволоднути?
А з другого боку: чи сміє муж, або чи може
він таке сумління мати, аби свою вірну дру-
жину, що про його вигоду щиро старається,
так занедбувати, як деякі мужі чинять? Хиба
жінка вже невільниця вічна, аби муж по цілих
ночах коршмами та кат-зна де сидів, а вона
світа божого хиба тілько виділа, що в вікно? —
а діждавшись, нарешті, чесної своєї голови з
похмілля — ще його борбоси вислуха́ла? —
А відтак іще дивується, що бідна жінка збі-
сноватіє! ... Як би так із чоловіком хто о́ходивсь,
то не то що би збіснуватів, а таки би
зовсім одурів! Навідвороть знов, як і жіночка
лукава придається, що чоловіка як та ржа
залізо доїдає, то вчіться від мене, як коза м
роги виправляють!

(Усі плецуть у долоні)

заслона паде.

ВІД РЕДАКЦІЇ.

Федъковичева фрашка (фарса, водевіль, жарт) «Як козам роги виправляють» — появилася другом у львівському місячнику «Правда» в 1872. р. і звідтіля вийшла окремою відбиткою. Написана вона для українського театру в Галичині й носить на собі всі сліди (прикмети й хиби) невибагливого тодішнього репертуару та не надто величного смаку в тодішньої публіки (пор. вискази про театр у Львові стор. 17, 27). Відповідно до вимог тодішнього театру Федъкович повкладав у «фрашку» (малоумотивовані) співи, які однаке складаються більш на якіс операції куплети, ніж на пісні, що подибаються скрізь ув українських п'єсах, почавши від Котляревського.

Про якенебудь порівняння з безсмертною комедією Шекспіра, із «Приборканою гоструховою» (Федъкович перекладав по-своєму: «Як пурявих утовкують») не може бути й мови, так Федъкович повністю перекладав по-своєму персонажі у своїй перерібці. «Вільна» перерібка вийшла — дуже вільна й досить простакувата, то й не диво, що свого часу викликала велике згіршення між читачами «Правди» на Наддніпрянщині . . .

Та все-таки вона цікава і для манери автора, і для нього самого, й досі можна її, трохи «обговтавши», ставити на аматорських сценах. Гарна в п'єсі, як усюди в Федъковича, мова (не — у співанках) — та цікава для нього на той час мішанина гуцульського говору з мовою наддніпрянських письменників.

Видання це приналежено зі збірного видання Федъковичевих писань (львівського), тільки ж скрізь наречеві форми позамінено літературними. У львівському виданню скрізь подибаються такі форми: з мойов *Катруссчиков* [стор. 26], з таков *жонойов* [35], на земли, на поли, людем [27], в очех [31], у дверех [33], в устіх [36],

вашему, нашему [26], *виводя, прося, моля* [26], *виходя* [27] і т. д. Зроблено це вмисне, маючи на увазі читачів «Загальної Бібліотеки».

Нарешті, подаємо невеличкий слівничок гуцульських і мало вживаних слів, які зустрічаються у «фрашці».

Афтемні дні — навіки, пор.
анафтема

Банно — жалко, сумно
борбоси — химери, примхи
борзий, борзо — швидкий.
швидко

Варят — божевільний (поль.)
вблупити — облупити (не-
нагалошене «о» пре-
рішило в «у»)

верета — рядно
вирмінка — Вірменка
відволоднути — відпочити
відтак — опісля, пізніше
вогняниця — що до вогню
скаче, злюка

в-одно — безнастanco
ворий — вороний (кінь),
швидкий

вповісти — оповісти
Галайсвіта — в г. піти = пі-

ти гала світа, світ за очі
гача — штанка
годі — зза 'годі = завчасно,
передчасно

голов — голова
гопадрала — нероба (що
тільки скаче, нічого не
робить)

горботка — шмат довгої
матерії, якою оперізують
ся жінки її носять за
спідницю

гризя — що гризеться,
злюка

Газда, ґаздиня — хазайн,
хазайка

гречний — чесний, до речі
(к + речі)

Дерлюга — шкапа (все, що
обдерте, нікчемне)

джус — тюхтій

діля — для

діськи — дійсно, справді
дрантогуз — пообдианий
іззаду (побю, що дран-
тя летітиме з заду —
лайка)

друк — парубок (у гру-
бому розумінні)

дублений — вимочений у
дубилі (зварена вільхова
кора, в якій мочать сук-
но)

Еднанка — перепросини,
згода

Задвірря — задвірок, по-
двірря за хатою

заліжка — заклад
заміжний — багатий
зело — зілля
зрадитися — змовитися
Казюка — що казиться,
злюка
кавуш — ківш, скрипня
(ром.)
кеп — примха
кирня — свинство, понакидуване сміття
корити — дошкулювати
кочержаник — штовханець
кочергою
кружка — коло; на к. дівкою зробити = вмить
(раз обернувшись) зробити дівкою
Легінь — парубок (мад.)
лихолатник — обдертий,
з поганими латами
лудиння — вся гуцульська
одежа
любà — любов
Мамона — гроші, маєток
мантá — сукняна накидка
матбути — мабудь [має (ть)
бути]
мургий — майже чорний
Навідвороть — навпаки
нажльогатися — напитися
най-ко його — нехай його
найпушчий, гл. пустий
натина — лобода
невгодний — що не може

Оббамбурити — облуплювати
опелінок — дитина (обиленений)
опришок — розбійник
Пázити — глядіти, стерегтися (ром.)
перепудити — перестрашити
підмінча — щось підмінне
піти — співати
побита (хата) — вкрита гонтами
поголовщина — подушне
полуденник — чорт
посад — покуття
потрьох — нутрощи
просатарь — чоловік, що запрошує гостей на весілля (хрестини, похорони)
претці, прецінь — адже (поль.)
преч — геть (поль.)
прібка — спроба
продувати сліди — дуже слухати
пруткий — запальний
пурявий — бриклівий, непокірливий
пустий — поганий; 3 ступ: найпушчий
Рабдати — потурати (порбському слухати)

радше 2 ст. від радо —
краще
рахманин — праведник
родичі — батьки
розвривка — розвага
рубом голову вкрити —
впертись, роги дістати
ряди — наряд, упряж
Смутчий — чортів, пор.
смуток (чорт) її знає
собий — повільний, сивий
(віл)
суферяти — потурати, зно-
сити, терпіти (ром.)
Теленіти — дурно (мовчки)
сидіти, пор. ані телень!
тлум — товпа; на т. —
кого попало, всіх нараз
торанити — торочити
трепета — осика
трилок, тривання — життя
(ром.)
трунок — напіток
трус — землетрус
тусан — штовханець
Уговкувати — приборку-
вати
удатися з ким — годитися
усілякий — усякий
Файно — гарно (нім.)
фундувати — творити фун-
даменти, основу

Халаш — хата
ханьки — базіканіл, губа
харки — харкотиня
Чалий — сіро-цеглястий
 chir — саламаха, тирба
чуприндир — що чуби мне
(дерє)
Шанталавий — нечепур-
ний, обдертий
шарварок — дрібні гро-
мадські роботи (безплат-
ні)
швендятися — волочитися
шкрябатися — шкрябатися
шум — з шумом забути =
цілком з. (забув, гей за-
гуло)
Ярість — злість, лють.

* * *

З а с т а в н а — містечко в
північній Буковині
Д о р о ш і в ц і — село на
Дністром, недалеко За-
ставни
Д о б р и н і в ц і — село на
бесарабській граници
С а д а г у р а — юдівське
містечко на північ від
Чернівців, відоме з осідку
чудотворного рабіна

ВАСИЛЬ ВЕРНИВОЛЯ.